

Dr. Nyári Katalin /rendőr százados, a Szolnok megyei Rendőrfőkapitányság Tudományos Bizottságának titkára/

k o r r e f e r á t u m a

Miután a téma bemutatása sokoldalúan megtörtént, azt tekintem feladatomnak, hogy felvillantam azokat a legfontosabb statisztikai mutatókat, amelyek a Jászság és a Nagykunság bűnözését jellemzik.

Mondandóm figyelemmel kísérelhetősége céljából táblázatokat tartalmazó mellékleteket készítettem, amelyre majd hivatkozni fogok.

A bűnözés alakulásáról 1964. évtől - az egyéges rendőrségi és ügyészégi statisztikai rendszer bevezetése óta - van megbízható képünk.

Most nem célunk, hogy beható elemzést adjunk a statisztikai adatokról. Csupán bemutatjuk a kutatás alapjául szolgáló leglényegesebb eltéréseket.

Kutatómunkánk kiindulópontjául az 1968. év statisztikai számhalmazából a témánk szerint szükséges adatokat állítottuk vizsgálódásaink középpontjába. Összehasonlítottuk Szolnok város, mint megyeszékhely, valamint a Jászság és a Nagykunság bűnözési arányszámát.

1. táblázat:

Földrajzi megnevezés	Ismertté vált bűncselekm. száma	A 10.000 lakosra eső bűncselekm.száma
Szolnok	1.158	185,2
Jászság	532	51,62
Nagykunság	1.197	105,93

Az 1968. év statisztikai adataiból kiindulva azt tapasztaljuk, hogy Szolnoknak, mint a megye székhelyének a legmagasabb a bűnözési arányszáma.

A Nagykunságban ismertté vált bűncselekmények száma, valamint a bűnözési arányszáma valamivel több mint kétszerese a Jászságban ismertté vált bűncselekményeknek, illetve bűnözési arányszámoknak.

2. táblázat:

Földrajzi megnevezés	Vagyon elleni bűncsel.száma összesen	A 10.000 lakosra eső bűncs. száma
Szolnok	825	132,0
Jászság	290	28,14
Nagykunság	799	70,71

Ha a VAGYON ELLENI bűnözés adatait tekintjük át, megállapíthatjuk, hogy a vagyon elleni bűnözés a Jászságban kedvező képet mutat. A 10.000 lakosra eső ismertté vált vagyon elleni bűncselekmények számát tekintve a tulajdon tiszteletének kivételesen magas foka állapítható meg.

A vagyon elleni bűncselekményeken belül nézzük meg külön-külön a társadalmi tulajdon és a személyek javai ellen ismertté vált bűncselekmények számát.

3. táblázat: Társadalmi tulajdon elleni bűnözés:

Földrajzi megnevezés	Az ismertté vált bűncselekm.száma összesen	A 10.000 lakosra eső bűncs. száma
Szolnok	278	44,5
Jászság	126	6,01
Nagykunság	249	22,04

A társadalmi tulajdon elleni bűnözés a Nagykunságban 3,67-szer nagyobb, mint a Jászságban.

4. táblázat: A személyek javai ellen ismertté vált bűncselekmények:

Földrajzi megnevezés	Az ismertté vált bűncselekm.sz. összesen	A 10.000 lakosra eső bűncs. száma
Szolnok	547	87,5
Jászság	164	15,91
Nagykunság	550	48,67

A személyek javai elleni ismertté vált bűncselekmények száma több mint háromszorosa a Jászságban elkövetett ilyen jellegű bűncselekményeknek. A Jászságban a személyek javainak a tisztelete is igen magasfokú.

Ha a SZÁNDÉKOS súlyos testi sértések számának alakulását elemezzük, a statisztikai adatok itt is figyelmet érdemelnek:

5. táblázat:

Földrajzi megnevezés	A szándékos súlyos testi sért. sz. ö.	A 10.000 lakosra eső súlyos testi s. ö.
Szolnok	22	3,5
Jászság	47	4,56
Nagykunság	30	2,65

A Jászságban másképpen annyi szándékos súlyos testi sértés vált ismertté, mint a Nagykunságban. Elgondolkodtató és vizsgálódásunk egyik alapkérdése, hogy miért tisztelik jobban a tulajdont a Jászságban, mint a Nagykunságban: és fordítva, miért magasabb a súlyos testi sértések aránya a Jászságban, mint a Nagykunságban - a húsz évvel ezelőtti adatok szerint.

Kérdés, ha nagyobb időszak statisztikai adatait elemezzük, vajon milyen változást észlelünk?

6. táblázat: Ismertté vált közbűncselekmények 10.000 lakosra jutó száma 1969-1978. között:

Földrajzi megnevezés	Társadalmi tulajdon elleni bűncselekm.	Személyek javai elleni bűncsel.	Erőszakos és garázda jell. bűncselekm.
Szolnok	42,69	62,40	16,31
Jászság	9,27	11,26	9,10
Nagykunság	19,16	29,48	14,18

A táblázat alapján egyértelműen látszik, hogy a két tájegység bűnözése jelentősen különbözik, bár napjainkra a különbség némi csökkenést mutat.

Tekintsük át az ismertté vált összes bűncselekmények 10.000 lakosra eső száma hogyan alakult 1980-1985. között!

7. táblázat:

Földrajzi megnevezés	Ismertté vált összes bűncselekmények 10.000 lakosra eső száma					
	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Szolnok	140,76	145,10	165,41	148,74	177,83	190,91
Jászság	82,34	83,85	77,86	78,79	72,02	66,84
Nagykunság	78,26	90,69	84,51	95,39	103,56	97,52

A 10.000 lakosra jutó bűncselekmények száma Szolnokon a legmagasabb és sajnos erősen emelkedő tendenciát mutat.

Ha a két tájegységet a megyeszékhelyhez viszonyítjuk, azt tapasztaljuk, hogy a korábban észlelt jelenség nem változott, vagyis a bűnözési arányszám Szolnokon közel kétszeres, mint a Jászságban vagy a Nagykunságban. Ugyanakkor ez utóbbi

kettő esetében viszonylagos kiegyenlítődés után a Nagykunságban jelentősen növekedett a bűnözés dinamikája.

8. táblázat: A 10.000 lakosra eső vagyon elleni bűncselekmények száma:

Földrajzi megnevezés	A 10.000 lakosra eső vagyon elleni bűncselekmények száma					
	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Szolnok	93,87	91,13	108,735	97,17	120,67	123,34
Jászság	51,39	43,67	42,43	47,63	34,52	33,18
Nagykunság	42,29	48,67	42,25	48,72	58,25	54,51

Földrajzi megnevezés	A 10.000 lakosra eső társadalmi tulajdon elleni bűncselekmények száma					
	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Szolnok	36,07	32,40	41,94	37,50	47,61	40,19
Jászság	22,07	16,19	15,05	17,04	12,97	12,29
Nagykunság	14,432	12,79	15,30	17,75	22,78	20,55

Földrajzi megnevezés	A 10.000 lakosra eső személyek javai elleni bűncselekmények száma					
	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Szolnok	59,61	58,73	66,79	59,66	73,06	83,14
Jászság	29,32	27,48	27,83	26,09	21,55	20,89
Nagykunság	27,85	36,07	27,44	30,05	35,47	33,96

Földrajzi A 10.000 lakosra eső erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények száma

	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Szolnok	11,33	12,89	14,95	14,59	14,38	17,58
Jászság	10,61	10,52	9,021	9,38	10,42	10,87
Nagykunság	11,45	12,29	11,55	13,22	16,61	15,60

A vagyon elleni bűnözés vizsgálatánál feltüntetett adatok megerősítik az előbbieken tett észrevételeinket. A megyeszékhelyen a vagyon elleni bűncselekmények 10.000 lakosra jutó száma több mint kétszerese akár a Jászság, akár a Nagykunság adataihoz hasonlítjuk. Ugyanakkor, noha itt is megfigyelhető némi kiegyenlítődés, a két tájegységben a vagyon elleni bűnözés dinamikája eltér, mégpedig oly módon, hogy a Nagykunságban fokozottabb növekedést mutat.

Kutatómunkánk során az összefüggéseket kell feltárni. De vizsgálnunk kell azt is, hogy az elmúlt két évtized alatt végbement társadalmi-gazdasági változások mennyire befolyásolták a bűnözés alakulását.

A továbbiakban ezért a Jászság és a Nagykunság bűnözésének sajátosságait kutató munka módszertani kérdéseit szeretném érinteni.

Munkánk elindításában alapvető jelentőséget tulajdonítottunk a szükséges források feltárásának. Elsődlegesnek tartjuk az egységes rendőrségi és ügyészségi bűnügyi statisztiká adatainak a Jászság és a Nagykunság városaira, településeire vonatkozó módszeres megfigyelését.

Ahhoz, hogy megfejtjük annak okát, hogy az említett tájegységekben a mikrostrukturális tényezők /pl. életmód, életvitel, értékrend, társadalmi átrétegződés/ milyen változásokon mentek keresztül, kapcsolatot építettünk ki a Szolnok megyei Levéltárral és a Szolnok megyei Múzeumok Igazgatóságával

Ezek az intézmények anyaggyűjtéssel, források felkutatásával segítik figyelmünket olyan tényezők

re irányítani, hogy milyen viselkedésminták hagyományozódtak át a tájegység keretein belül, s konfliktusok feloldása milyen antiszociális formákat alakított ki /pl. káros tradíciók, ivással kapcsolatos szokások, fizikai erő kultusza/, s mi számított az etnikumon belül valódi vagy vélt értékrendnek. Oda kell figyelniük az olyan csökevényjellegű elemekre, maradi szokásokra, amelyek szociálisan veszélyes, jogellenes magatartás formái maradtak /pl. virtuskodás, önbíráskodás, presztizs-szemponatok, elégtétel, megtorlás, indulati háttérű erőszakos bűncselekmény, gyilkosság, öngyilkosság/. "Válaszolni kell arra is, hogy a deviáns jelenségek mennyiben kötődnek a magyar társadalom történelmileg kialakult és természetesen ma is ható tényezőihez, illetőleg mennyiben tarthatók az új társadalom sajátos viszonyaiból fakadó követelményeknek." /55/

Ahhoz, hogy a két tájegység bűnözéséről komplex képet kapjunk, a jelenbeli helyzet konkrét elemzését, értékelését is el kell végeznünk. A Jászságban és a Nagykunságban lejátszódó életmódváltással kapcsolatos kérdéseinkre is meg kell keresnünk a válaszokat. Hiszen "egy társadalomban többféle életmód minta hat, olyanok is, amelyek több-kevesebb történelmi folytonossággal vannak jelen, olyanok is, amelyek elemei az adott társadalomban kibontakozóban vannak és olyanok is, amelyek összetevői több forrásból táplálkoznak." /56/

Mindezeket mérlegelve felismertük, hogy nem szorítkozhatunk a társadalomellenes jelenségeknek csupán /matematikai/ statisztikai elemzésére. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a bűnözés okainak társadalmi-, gazdasági-, életszínvonalbeli-, civilizációs-, társadalomstrukturális- stb. háttérét. A településrend és a bűnözés funkcionális függésének, regresszív kapcsolatának elemzéséből kívánunk kiindulni.

Ezért meghatározott logikai eljárásrend szerint elemezzük a települések nagyságrendjét lakónépességük alapján, foglalkozási szerkezetét, népmozgalmi sajátosságát, munkahelyi és lakóhelyi szerepkörét. Ezekkel összefüggésben az

életkörülményekre vonatkozó adatok elemzését is bekapcsoljuk az összefüggésrendszerbe. Ezt követően a bűnözési adatokat leíró elemzésnek vetjük alá három kritérium szerint:

- az elkövetett cselekmények alapján
- az elkövetők alapján
- a visszaesők alapján.

A bűnözéstipológia kialakításánál már hasznosítanunk kell a településtipológiai elemzés eredményeit.

Kérdéseink családszociológiai tényezők feltárására is irányulnak. Ezen belül is kiemelt figyelmet fordítunk a család személyiségformáló szerepének /családi konfliktusok, dezorganizált és széttört család, szűkös anyagi viszonyok/ érvényesülésére és arra, hogy milyen a társadalmi beilleszkedést gátló kriminogén oksági folyamatok mechanizmusa. Szeretnénk feltárni az e téren mutatkozó hátrányok kumulálódásának regionálisan jellemző háttérét is. Nevelésszociológiai szempontú vizsgálatokat is terveztünk. A neveltségi szint, az iskolakötelezettség nem-teljesítésének problémái, a "lemorzsolódott" szakmunkástanulók csökkent beilleszkedési képessége, a nevelőintézetekben élő fiatalok és a bűnözés összefüggésére irányul elemzésünk.

A szabadidő-kutatás és életmódszociológia területét is érinteni kívánjuk oly mértékben, amennyire a jogsértések kialakulásában szerepet játszó okozatiság problémája ezt megköveteli. Reprezentatív felmérést kívánunk végezni - interjú és írásos kérdőív alkalmazásával - /pl. családon belüli követelmények, szülői ellenőrzés, szabadidő felügyelet nélküli eltöltése, a munka becsülete, a parazita életmód formái, jelensége; az érték napjainkban, egyes bűncselekménytípusokról alkotott vélemény/ a két tájegység művelődési házaiban szabad idejüket töltő fiatalok körében. A kérdéseinkre adott válaszokból az itt "megfordulók" kulturális, műveltségi, tudati és jogtudati szintjét szeretnénk megismerni. Ezt azért tartjuk szükségesnek, mert úgy véljük, hogy "a nem kielégítő életkörülmények párosulva az ala-

csony fokú tudatossággal és kulturáltsággal, az individuális ellentmondások társadalomellenes megoldási módjaihoz vezethetnek."/58/

A Jászság és a Nagyikunság lakosságának több rétegére kiterjedő mintavétel lesz elemzésünk tárgya. Feltételezésünk szerint a két etnikum eltérő sajátosságaira utaló kriminogén jelentőségű konkrét szociális tényezők is feltárhatóvá válnak.

A Jászság és a Nagyikunság társadalmi körképének felvázolásában ott lesz a Büntetésvégrehajtó Intézetben dolgozó nevelők, hivatásos pártfogók megfigyelése, tapasztalata, véleménye.

Jelentős mértékben számítunk a Szolnok megyei Ügyészség és Biróság által rendelkezésünkre bocsátandó anyagokban rejlő lehetőségekre. A dokumentumok elemzése döntő mértékben járulhat hozzá kutatómunkánk eredményességéhez.

E többdimenziós okkutató tevékenységünkbe azért vontunk be külső intézményeket, hogy széles látókört biztosítsunk munkánkhoz, s ezáltal a bűnügyi statisztika mutatói mögé pontos, empirikus adatokra épülő, valóságghú társadalomképet rajzolhassunk.

Amikor a szocializációs zavarok különféle megnyilvánulásai vetnek árnyékot társadalmunk tudati szférájára, amikor a családi kapcsolatok átrendezése szülte konfliktusokról beszélünk, amikor a rádió- és a tv műsorok szólnak az elmagányosodásról, amikor a tehetségek elé szándékosan gátat vet az irigység, s kudarc-sorozatokat érik a vezetésre alkalmasakat, amikor a rosszul értelmezett baráti viszonyok szövevényes elvtelen érdekhálói tesznek tönkre életutakat, amikor megrettenünk az alkoholizmus értelmet tipró eluralkodásától, amikor "egyenlőtlenségről, hátrányos, halmozottan hátrányos peremhelyzetről" beszélünk,/59/ amikor a társadalmi beilleszkedési zavarok okait keressük - gyakran egy áthatolhatatlannak tűnő ködfalba ütközünk, s azt mondjuk, mindez társadalmi probléma, a társadalomnak kell megoldani. Ez gyakran a felelősök szem elől vesztésével, a megoldatlan gondok halmozódásával azonos jelenségé válik.

DE!

A társadalom konkrét területekből, konkrét intézményekből, konkrét szervezetekből és konkrét felelősökből áll.

Feltételezzük, ha kutatómunkánk felméréseibe - hacsak részben is! - bevonjuk az érdekelteket, az elemzések tapasztalatai tudatosulnak a különböző területek megfelelő jogkörrel, hatáskörrel rendelkező felelőseiben. Ez alapot és lehetőséget ad arra, hogy közvetlen közelről láthassuk meg azokat a gyakorlati problémákat, amelyek helyileg is megoldhatók. Javaslatok születethetnének arra vonatkozóan, melyek azok a gondok, amelyeket az állami- és pártvezetésnek országos szinten kell rendezni. Így a beavatottá, érdekeltté tett intézményeket, szervezeteket saját szakterületüket teljességgel átfogó társadalomvédelmi program kidolgozására serkenthetjük.

Okkutató tevékenységünk során alkalmazni kívánt módszerek /történeti vizsgálatok, összehasonlítások; a statisztikai adatok matematikai módszerekkel, összefüggéseik feltárásával történő értékelése, kérdőíves felmérések, dokumentumelemzés, mélyinterjúk készítése/ átgondolt, következetes szervezést, igényes rendszerező, elemző munkát követelnek.

Úgy véljük, ha vizsgálódásaink - most egy meghatározott periódusban - csak a Jászság és a Nagyikunság területére szorítkoznak is, pozitív folyamatot indítottunk el olyan irányban, hogy a helyi sajátosságokat is figyelembe vevő bűnmegelőzési rendszert építhessünk ki.

Reméljük, hogy kutatómunkánk eredményei a gyakorlatot fogják szolgálni.